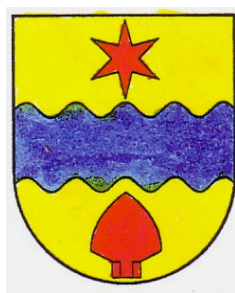

Gistad socken från gången tid.

Gistad en av de tio landsortsförsamlingar som sedan 2009 ingår i Åkerbo församling (pastorat) under Linköpings stift.

Gistads sockenvapen.

Heraldiskt vapen, framtaget av Per Andersson Mjölby enligt beslut av Gistads kyrkoråd 1996. Genomgående bjälke i gyllene fält – jordbruksbygd. De båda viktiga kommunikationsleder som genomskär socknen - europaväg 4 och södra stambanan. Blå vågskureavdelad bjälke – Kumla å som genomflyter socknen. Sexuddig stjärna – från bilden i det sedan 1569 kända sigillet för Skärkinds härad, vars tingsställe varit beläget i socknen. Plogbill – heraldisk förkortning av plog som motiv i det år 1958 tillkomna vapnet för Åkerbo landskommun, vari Gistad ingick 1952-1970.

Jag skall här försöka, återge lite av vad historikerna har nedskrivit om Gistad socken sedan 1700-talets mitt och framgent. Det torde finnas betydligt mer litteratur att tillgå i ämnet än vad dessa nedan nämnda historieskrivare åstadkommit, men de äro de mest kända. Och det är ur deras källmaterial som jag behagat ösa.

Carl Fredrik Broocman.

Bland äldre svenska landskapsbeskrivningar, intar Carl Fredric Broocmans beskrivning över Östergötland en rangplats. Den är inte den enda i sitt slag, men den är den första verkligt utförliga vi har. Carl Fredric Broocman var ursprungligen av tysk-baltisk släkt, född 1709 i Lais Livland, där fadern Reinerus Broocman var kyrkoherde. Familjen flydde undan ryssarna och hamnade 1711 i Sverige, där fadern lyckades få en motsvarande befattning, nämligen i tyska församlingen i Norrköping.

Reinerus Broocman blev sedermera Prost men var också en stor författare, vilket gjorde att han beslöt sig för att skaffa eget tryckeri. År 1723 lyckades han få privilegium därtill och det blev för sin tid ett blomstrande företag som sonen Carl Fredric kunde ta över. Efter studier i Wittenberg, återvände Carl Fredric till Norrköping för att bli faktor vid tryckeriet. Han utvidgade snabbt rörelsen och övertog 1733 tryckeriprivilegiet.

Det var efter väl utförd gärning som Carl Fredric drog sig tillbaka - sannolikt under 1750- talet, efter att ha överlåtitt tryckeriet till sin måg Johan Edman. Johan startade 1758 Norrköpings Wekotidningar som nu är Sveriges äldsta nyhetstidning, under namnet Norrköpings Tidningar. Tilläggas kan, att Carl Fredrics son Carl Gustav var en synnerligen stor författarbegåvning, men han avled endast 23 år gammal.

Carl Fredric hade slagit sig ned på Himmelstadlunds gård som han 1736 köpt av fadern. Denna herrgård belägen vid Motala ström finns kvar i nära nog oförändrat skick än idag, och kan beskådas av förbipasserande bilister just vid nuvarande bron över strömmens inlopp mot Norrköping. Här kunde Broocman ha njutit sitt otium, bekymmersfritt och i en behaglig miljö. Men han hade en vision att i en bok beskriva Östergötland. Det måste ha tagit åtskilliga år innan Broocman fick sitt stora verk på närmare tusen sidor färdigt att publicera. Han torde personligen ha besökt landskapets fem städer och 108 pastorat, tryckt källmaterial förelåg i ringa grad och han måste i stor utsträckning förlita sig på muntliga uppgifter, främst från prästerskapet.

Carl Fredrik Broocman hade f.ö. personliga relationer till det andliga ståndet, han var gift med en kyrkoherdedotter från Örtomta.

Den stora östgötabeskrivningen som utkom 1760 och hyllades av Biskop Rhyzelius, som livligt engagerat sig i boken. Det sägs i Carl Brunckmans poetiska hyllning - vars avslutningsstrof återges nedan, att Broocman

under arbetet glömt alla krämpor, men han hade uppenbarligen inte besegrat dem, redan sommaren efter bokens utgivning var författaren död.

”Fru Svea ! bed nå’n Witter Man
I hvarje Ort så moget skrifwa,
Och utur glömskans afgrund rifwa
Alt, hwad som ännu bergas kan”.

- Denna beskrivning av C. F. Broocman är i en förkortad version tryckt 1972., till stora delar hämtad ur Arne Malmbergs förord till facsimileupplagan av originalet.

Jag kommer här att ordagrant även beträffande stavning att återge Broocmans beskrivning av socknen Gistad förr kallad GISLESTAD.

Konung Johan III:s brev skrivet i februari 1579 på Stockholms Slott, ger vid handen att Gistad en längre tid varit annex till Törnevalla , men skall hädanefter vara en prästgård för sig som det förr i tiden varit, med prästebool och prost.

Det vill väl sägas, att Gistad fordom varit Annex till Törnevalla och Kon. JOHAN III skilt henne häifrån, och gjort socknen till särskilt pastorat.

Men att det icke så haver sig, är klart härav, att man funnit igen deras namn, som långt tillbaka i Påvedömets tid varit här pastor:

Såsom en Stenarus Gotsalki var år 1377 i Kon. ALBRECHTS tid, Curatus i Gislestad. Men det finnes att Kon. JOHAN III har med brev skrivit på Linköpings Hus den 3 juni 1580, givit Kyrkoh. i Gislestad Mattahis Erics av Krono tionden 2 pund Råg och Malt, samt frihet för taxen o Gården.

Troligt synes att Biskop Gislo, som blev Biskop i Linköping år 1115, och lade grunden till Nydala Kloster i Småland år 1144, även lagt grunden till denna kyrka, och att hon i anseende därtill blivit kallad Gislestad.

Hon står på Krono grund, en och trefjärdedels mil från Linköping och är med koret 38 ock en halv aln lång, och 10 och en halv bred. Koret finnes vara byggt år 1310 och blivit färdigt till Botolphi Dag, varom en till någon del överstruken skrift på Sakristie dörren vittnar.

Altartavlan är gjord av Bildhuggaren och Rådmannen Ramund Bangell i Söderköping år 1705 för 200 Dal. Kopp: mt av Kyrkans medel, och

avbildas med på henne den korsfäste Frälsaren och å sidorna Moses och Arons bilder. Samma bildhuggare har och gjort Predikstolen år 1727, då han med målning och förgyllning inalles kostade kyrkan 180 Dal. 21 öre Kopp: mt, är beprydd med Frälsarens de fyra Evangelisternas och Petri bilder. Orgelverket består av fem stämmor. Intet Torn äger Kyrkan, utan hänga klockorna i Trästapel. På den mindre som varit gjuten 1711 och blivit omgjuten år 1738, läses följande:

Då elfte år av sjutton hundra,
När pesten mände Sverige plundra,
I Konung Carl den tolfte tid,
Lät Kyrkan första gång mig stöpa,
Ut mana folk med andakt löpa,
Till Herrens Hus och söka frid,
Men när Kung FREDRIK sjutton åren
Regerat, då för Gistad - Fåren,
Jag gjuts ånyo annan gång,
Med ett fördubblat ljud och prydnad,
Som båda bör fördubblad lydnad,
Till Herrens fruktan bön och sång.

Socknen bebos av 620 människor, och består av 30 o 1/8 dels Hemman, nämligen 7 3/8 Skatte, 4 Krono och 18 3/4 Frälse. Hon är en halv mil lång och bred, och gränsar i Öster till Skärkind, i Söder till Örtomta, i väster till Törnevalla och i Norr till Lillkyrka Socknar.

Några få Hemman äga lite Skog och somliga hava förråd av Ekträn i ängar och hagar. Jordmån är merendels Lera. Utsädet till Gårdarna är någorlunda tillräckligt, även ock Äng och Mulbeten. En Frälse Mjöl-Kvarn med 2 par stena som går Höst och Vår är här på Uggeltorps ägor. Vid Gärstad och Markeby äro kalkugnar, där en del av Sochen-Männen bränna Kalk av den kalksten som här finnes, var emot andre förtjäna vackert genom Skjutsning vid Kumla Gästgivaregård, där vägen mellan Linköping och Norrköping går fram genom Socknen.

År 1662 den 12 juni skall här hava hänt att vattnet uti Olstorp Ruddam liksom vänt sig i levråd blod men mot aftonen börjat klarna igen, vilket uti Kyrkoboken står antecknat. Om samma händelse har dåvarande Landshövding Baron Gustav Kurk ifrån Linköping tillskrivit Hans

Kungl. Majestet den 8 Juli samma år, och därom lämnat nedan anförda berättelse, som Sekt. Palmsköld uti sina handskrivne Samlingar om Östergötland infört pag. 228.

I Gistads socken och Olstorps By där en gammal Ruddam ungefär 50 alnar omkring, belägen uppå en tämligen hög backe strax vid Gården, vilkens vatten år 1662 den 12 Juni blev förvänd uti blod på den ena sidan i Dammen. Likväl neder uti vattnet, sprungo trenne blodådror, såsom 3 fingrar höga tämmelig fors utur och ovanpå vattnet, och rörde sig tillsamman uti Dammen., som det plägar ske när Öl göres uti ett kar. Om aftonen hava samma ådror saktat sig och vattnet blivit så tjockt och levrat som när en slår sig åder.

Kyrkoherdens Boställe, vid Kyrkan äger 12 tunnor utsäde, någorlunda tillräcklig Äng och Mulbete, litet Skog i hagarna, och ett Torp. År 1645 den 20 Dec. har Drottning CHRISTINA lagt et halvt Krono-Hemman i Brånstad By under Prästegården till Stom-Hemman. Nicolaus Laur. Winnerstadius - Herrarna Wennerstedternas Fader här Pastor, hade år 1649 detta Brånstad Hemman, som räntade efter Jordbok 18 Dal. 12 öre samt aldeles fritt efter Drottning CHRISTINE Brev, vilket Konung CARL den XI den 29 Okt. 1673 konfirmerade med samma rätt och villkor som Prästegården. Till Prästegården har ock Fröken Maria von Scheiding förärat trenne täppor 1671 den 29 Maj.

Olaus Wigius tillträdde Pastoratet år 1759.

Per David Widegren.

Östgötarna äro sturska sägs det, men var vänlig så är östgöten vänlig tillbaka ! Det är ett citat ur Per David Widegren förord till en bok om Östergötland.

Vem var då denne Widegren, som i salig Broocmans efterföljd och en dryg mansålder efter honom började publicera sakligt välmatade volymer om bygd och liv i Östergötland.

Per David föddes 1784 i Västervik som son till en klensmed. Sannolikt fick han hjälp av någon välbärgad stadsbo att studera vidare efter folkskolan. Han kom till Uppsala, där han 1809 blev fil. mag., fick en lärartjänst i Söderköping och prästvigdes där 1816. Han blev komminister i Skeppsås pastorat och kyrkoherde där 1827.

Under alla dessa år arbetade han energiskt med sin östgöta-beskrivning. År 1849 går P. D. Widegren ur tiden och vilar på Skeppsås kyrkogård.

Wilhelm Tham.

Wilhelm Tham föddes 1812 i Udenäs i Västergötland. Efter studentexamen i Skara sökte han sig till Uppsala, där Erik Gustav Geijer kom att göra ett outplånligt intryck på honom och hans historietörstande kamrater. Tham lämnade Uppsala 1843, för att tillträda ett lektorat vid Strängnäs gymnasium och förordnades som lektor i historia, geografi och statistik vid Krigsakademin Karlberg. Han upprätthöll tjänsten till sin död 1873.

- Mycket av P. D. Widegrens och Wilh. Thams beskrivning av Gistad, påminner i mycket med vad Broocman skrivit. Jag skall här endast delge vissa åsiktsskiljaktigheter, och de fakta som hänt mellan Broocmans 1750-tal, Widegrens 1820-tal och Thams tolkning år 1854.

P. D. Widegren ifrågasätter, att den gamla 1100-tals kyrkan som var byggd av kalksten, fått sitt namn efter Biskop Gislo, utan hävdar att den troligen fått sitt namn från den i socknen närbelägna Byn Gistad, vilken säkert är mycket äldre än kyrkan.

Han noterar att ingen insjö finnes i denna socken, men en å som kommer från Hallebysjön rinner genom denna och är Häradsgrens (dock ej sockengrens) mot Bankekind och Åkerbo Härad. I hans beskrivning av Kyrkan framgår att, "orgelwäcket" förfärdigats 1736, ombyggdes år 1746 av Wistenius till 5 stämmor, och reparerades av Lagergren 1761. (Det gamla "orgelwäcket" såldes vid kyrkans rivning till Lillkyrka.)

Att en ny altartavla som föreställer JESU Bergspredikan som är målad av Hörberg 1804 och inköpt för kyrkans medel. Den förvaras till begagnande i den nya kyrka som framledes måste byggas.

Wilh. Tham noterar i sin beskrivning 1854 att altartavlan är av Hörberg, vilket måste vara helt fel, då den ca 20 år tidigare lämnat sin plats under läktaren i Gamla kyrkan och försålts till Törnevalla församling.

En ny klockstol uppsattes 1810, vari 2: ne klockor hänga. Den större klockan som först blivit gjuten år 1669, har denna inskrift:

Jubelåret 1817, då Carl den trettonde var Sveriges och Norges Konung,
von Neiroth Länets Hövding, von Rosenstein Stiftets Biskop,
och Carlström Gistads Pastor

Det ljud som denna malm på luftens vingar sprider,
Dig Christen ! båda skall vad sabbatsstunden lider,
Kanske det ock en gång din död förkunna får,
Lev här för Himmelen, ej för det låga gruset,
Och ledarn vare ljuset, som tänt i ordet står !

P.O. Widegren beskriver på 1820 - talet Socknens hemman och hävdar följande:

Märk väl, att m o mtl = mantal och t:or = tunnor.

Oförmedlade hemman finnes $39 \frac{3}{4}$ dels, som blivit förmedlade till $33 \frac{1}{8}$ dels mantal (utom Prästgården, som är skattebefriad) och ligga uti 3: ne Härad, nämligen: $29 \frac{5}{8}$ i Skärkinds, $1 \frac{1}{2}$ i Åkerbo och 2 i Bankekinds Härad.

Intet Säteri finnes i socknen, men följande Boställen äro där belägna, nämligen;

Kyrkoherde-Bostället, som anges för $\frac{1}{2}$ m. Har 12 tunnors årl. Utse tillräcklig äng, fastän den består av spridda humpar, som från andra hemman blivit givna, gott mulbete, litet skog i hagarna, och ett torp på ägorna. Under Prästgården hör, såsom Stom $\frac{1}{2}$ m. Brånestad, som har 5 t:ors o 12 kanors. årl. uts. Äng till 18 lass hö, knappt bete och ringa skog. Mag:r Lars Gustaf Könsberg är utnämnd Kyrkoherde i Församlingen.

Kulla 1m. Captens-Boställe vid Kung. Livg. Reg. årligt utsäde är 18 t:or , ängen tillräcklig, men mulbetet svagt och skogen liten.

Gärdeby, 1 m. Indraget Cvartermästare-Boställe vid f.d. Kung. Östg. Cavalleri, vartill äro 16 t:ors. årl. uts. tillräcklig äng, nödtorftigtbete och ringa skog.

Brånestad, $\frac{1}{2}$ m. Krono-Länsmans-Boställe med $7\frac{1}{2}$ t:ors årl. uts. höbol till 18 lass, knappt mulbete och ringa skog.

Byar och Hemman äro uti Skärkinds Härad:

Blistad 3m. Brånnestad $2\frac{1}{2}$ m. Fogeltorp $\frac{1}{4}$ m. Gistad $1\frac{1}{2}$ m. Harstad 2m. Hällebyle 1m. Hennebjörke 2m. Höijan $\frac{7}{8}$ m. Kumla med Uggeltorp 1 m. Markeby 3 m. Olofstorp 1 m. Särstad $3\frac{1}{2}$ m. Ähleby 3 m. Överby 2 m.

Åkerbo Härad: Kumla $\frac{1}{2}$ m. Gärstad 1m.

I Bankekinds Härad: Gärstad 2 m.

Jordmånen är på de flesta ställen lera. Hela årliga utsäden anses vara : 200 tunnor Råg, 40 t:or Vete, 65 t:or korn, 20 t:or blandsäd, 15 t:or havre, 36 t:or ärtor och 90 t:or. Potatis. Med avkastning 7:de kornet. Ängar och betesmarker äro tillräckliga.

Kreaturens antal uppgives till: 150 hästar, 180 oxar, 250 kor, 100 ungboskap och 300 får. Skog har intet hemman tillräckligt, några alldeles ingen.

Åkerbruk, boskapsskötsel och föga brännvinsbränning äro allmogens näringsfång, varjämte många, i synnerhet brukare av frälsehemman hämta en behöfelig inkomst av skjutsning.

Vid stora landsvägen mellan Linköping och Norrköping ligger Gästgivargården Kumla, varifrån det skjutsas till Link. 1 $\frac{5}{8}$ mil, Månestad 1 $\frac{1}{4}$, Fillinge 1 $\frac{3}{4}$, Askeby 0/3, Värna 2, Göstorp 1 $\frac{1}{4}$, Brink 1 $\frac{1}{8}$ och Hälla 1 $\frac{5}{8}$ mil med 12 hållhästar, 6 gästgivarhemmanets egna och 50 res hästar.

Någon Sockne-Skola finnes icke, men en fond därtill är stiftad av församlingens framl. evigt vördnadsvärde Pastor, Doct. J. F. Carlström år 1784. Den utgjorde då 33 R:dr 16 sk. men har sedan, genom förräntning och andra små bidrag vuxit till 595 R:dr 11sk. 9 r:st i samma mynt.

Ett Sockne-Magasin inrättades 16 juni 1776, och erhöll Kung. Stad-fästelse den 24 ds. s. å. Det äger nu 101 t:or spannmål, varav räntan användes till förfallande byggnader och reparationer. Inträffa icke några sådana under året, läggas räntan till kapitalet.

Till de fattigas bättre försörjning i framtiden har ovanbemälde Doct. Carlström givit några tunnor säd, som tills vidare förräntas med sockmagasinet.

Gistads Socken utgör ett särskilt Consistorielt Pastorat i 2:klassen.

Post-Adressen: Linköping.

Wihl. Tahms beskrivning 1854 av gårdar och byar i Skärkinds Härad, taxerade med lägenheter till 114,106 R:dr år 1853. Hälften av hemmanen tillhöra allmoge, en del ägs av ståndspersoner, en del under gods i andra socknar.

Prästgården med stom. (se ovan)

Gärdeby, s. v. 1 m. krono, militie-boställe, synes före reduktionen ha innehafts av släkten Sperling.

Kulla n. 1 m. krona, under Tuna överstebost, har innehafts av släkterna Posse och v Scheiding intill reduktionen.

Kumla med Uggeltorp, n. v. 1 m. frälse med kvarn av 4 par stenar, lyder under Adelsnäs i Åtvid. Uggeltorp förekommer 1636 såsom gammalt säteri, tillhörigt R. Dr. G. Oxenstjärna.

Hälleby, o. n. o. 1 m. och Överby, s. v. 2 m. frälse, hörde 1853 under Sörby i Örtomta. Hälleby ägdes 1687 av G. Bondes arvingar, lydde 1700 och 1726 under Sörby.

Av Överby ägdes ett mantal 1687 och framgent under nämnda gods, ett tillhörde 1687 Nils Ulf sax, 1700 överste Stålhammar, 1726 lagman Sparrsköld.

Ähleby, s. o. 2 m. frälse, hörde 1850 under Landsjö i Kimstad, anges en tid ägas av repslagare Sundström i Linköping, men ägs 1853 A.P. Juberg det har år 1687 tillhört Clas Rålamb under Björkvik, 1700 dess änka född Gyllenstjärna, 1726 även en Rålamb.

Ähleby $\frac{1}{4}$ m. frälse tidigare under överst. N. F. v Schewen på Halleby, och $\frac{3}{4}$ m. frälse skatte, tillhör allmogen.

Harstad , v. 2 m. frälse, har huvudsakligen ägts av släkten Reuter 1700, tillhörde 1853 ryttn. Rosenstjärna på Ekhult i Björsäter.

Hennebjörke, o. n. o. 2 m. frälse, ägdes 1700 dels av Rålamb, dels av Reuter crantz, 1853 av handl. M. Lind.

Brännestad 3m. 1 m skatte, tillhörde 1850 en Strömberg, 1853 A. Sundstedt.

Gistad $1\frac{1}{2}$ m. frälse, Höga $\frac{7}{8}$ skatte,

Fogeltorp $\frac{1}{4}$ frälse, Brännestad $\frac{1}{2}$ skatte, 1 frälse, Olofstorp 1 skatte, Markeby 1 skatte, 2 frälse, Särstad $2\frac{1}{2}$ skatte, 1 frälse,

Blistad 1 skatte, 2 frälse, - tillhöra allmoge.

Gistad, Särstad och Blistad hava delvis innehafts av släkten Sperling 1687, de två senare och en gård i Brännestad av Sam. Francs arvingar, en frälsegård i Särstad ägdes av Carl Persson Natt o Dag till Säby och Ekenäs, en av jungfru Cath, Bonde.

Markeby har dels varit donerat till v Scheiding, och genom köp kommit till Natt o Dag, men reducerats, dels tillhört släkten Gyllenkrou, sedermera handl, Isak Braint, en av ägarna till Ekenäs från 1689. År 1700 och 1726 ägde M. Wellingk till Ekenäs både Markeby, Gistad och Särstad.

Blistad och Brännestad tillhörde släkten Lilje. Fogeltorp ägdes 1687 av E. Rosestråle, 1726 av dess arvingar.

Ähleby av Rålamb o Reutercrantz, Höga 1687 som frälse av C. P. Stömfeldt.

Gärstad v. n. v. 2 m. frälse i Bankekinds Härad, tillhörde 1825 prostén Palmgren, 1850 bönder, hava delvis lytt under Ekenäs i Örtomta 1700, delvis redan 1687. Gärstad s. o. 1 m. frälse har 1687, 1700 och 1726 lytt under Ekenäs, äges nu av en bonde. Kumla, ö. ¼ m. skatte, i Åkerbo Härad, från kronan donerat 1652 till Salomon v. d. Sacken, men reducerat, tillhörde 1852 Rydberg på Stäckö i Grebo.

I katholska tiden hörde 5 gårdar under kyrkliga stiftelser, 2 under kloster av samtliga 34 enligt 1700 års jordebok. På 1600-talet innehades de flesta av adel.

Folkmängden som ökat kraftigt alltsedan 1750-talets 620, är år 1852 772 st.

- I hemmansbeskrivningarna framgår att oförmedlade hemman förmedlats till ett lägre antal förmedlade hemman. Det har sin förklaring i att skatter och avgifter togs ut efter mantal och om en brukare eller ägare ansåg att hans gård hade för dålig bärkraft i förhållande till hemmantalet, kunde han få sin gårds hemmantal nedsatt och därmed lägre skatt. Hade samma brukare/ägare andelar i någon skog eller betesallmänning, fick oftast de tidigare hemmantalen dock bestå i allmänningen, vilket gav skattelättnaden verkligt värde.

Efter hemmanens namn finns små bokstäver angivna, o. s. n. v. detta förbryllade mig så till den grad att jag tillfrågade en känd historiker i trakten nämligen Professor Erik Carlegrim. Även han var tveksam, men efter att han kontrollerat det hela kom vi fram till att det måste

vara väderstrecksangivelser, och att beskrivaren utgått från gårdarnas läge i förhållande till kyrka.

Det framgår att vissa hemman reducerats vilket innebär att de ingått i den omfattande reduktionen av adelns gods innehav.

Det grundläggande problemet för de svenska stadsfinanserna var att en alltför stor del av jorden tillhörde adeln och var därmed nästan helt befriad från skatt. Redan Karl X Gustav påbörjade reduktionen, men den gamla börsadeln stod stark och reformen blev endast delvis genomförd. Vid riksdagen 1680 beslutades om en reduktion, som började med att Grev- och friherreskapen drogs in till kronan och därefter den ena godstypen efter den andra. När reduktionen i stort sett var avslutad (1700) hade jordägandet i Sverige förändrats i grunden.

Adeln var nu inte längre den dominerande jordägaren, den beräknades besitta endast en tredjedel av landets jord eller ungefär lika mycket som kronan. Adelns dominerande ställning bröts och kronans finanser förbättrades radikalt. Dessutom stärktes de fria böndernas ställning, skatteböndernas jordinnehav blev drygt 30 %.

Reduktionen genomfördes av en enväldig kung Karl XI och blev en förutsättning för Karl XII:s maktutövning.

Anton Ridderstad.

– Vi skall nu se vad Anton Ridderstad har att tillföra Gistad i sin Östergötlands beskrivning från år 1918. Vem var han?

Kapten Anton Ridderstad, föddes i Linköping 1848, död 1933. Han var en av sönerna till den bekante författaren och politikern C. F. Ridderstad. Anton var svensk militär och historiker, grundare av Östergötlands Länsmuseum. Han ägnade sig redan i sin ungdom åt historiska och topografiska studier av sin hembygd.

Han berör byggandet av den nuvarande kyrkan som är av gråsten och uppbyggdes på gamla kyrkans plats 1863, och invigdes 1864.

Att kyrkan redan 1868 var i behov av en grundlig reparation, vilken med stor kostnad verkställdes 1872-74. Byggnadskommittén hade förbisett behovet av dragrör i murarna vid golvet, varpå golvet framförallt vid koret, men även bänkar och dörrposter angreps av mögelsvamp och

röta. Dess tak är täckt med skiffer. Golvets i gångarna av kalksten och under bänkarna av tegel, har 600 sittplatser och varmgångar.

I Ridderstads beskrivning, framgår att: Folkm. 1916: var 703.

Kassornas omf. år 1910 :

kyrkk. Kr 200, fattigk. 670:93, bibelk. 624:81, magasin. 1000, gravf. 300. Något skolkassa omnämnes icke men en sådan har funnits, grundad på en donation av församl. Kyrkoh. J.F. Carlström vilken 1790 grundade en skolinrättning med en skolkassa här, som 6 år efter hans död möjliggjorde skolans tillkomst 1832, vars lärare enl. år 1835 fastställda stadgar, företrädesvis borde vara kyrkoherdens adjunkt.

Enligt tillstånd av den 4 dec. 1868 är undervisningen i denna skola ordnad efter de föreskrifter, som gälla för folkundervisningen i allmänhet. Folkskolan hade 1915 47 barn, småskolan 30.

Gravfält och stensättningar finnes vid eller å ägorna vid ett flertal av socknens byar och gårdar, bl. a. bautastenar och treuddar. Vid Dyxtorp under Ekenberg (Ähleby By) har man i senare tid tillvaratagit föremål från ä. Järnåldern, vilket gräsar till det gravfält som sammanhänger med gravfältet på Halleby i Skärkinds socken.

Skärkinds Härad ingår i Hammarkinds och Skärkinds domsaga, vilka utgör en tingslag i dess härads fögderi. Häradet utgör ett länsmansdistrikt. Gränserna äro i norr Memming, i ö. Hammarkind, i v. Åkerbo och Bankekind samt i s. N. Tjusts h: d av Kalmar län.

Socknarna i Skärkinds härad äro: Skärkind, Gistad, Gårdeby, Ö. Ryd och Yxnerum, vilka tillsammans med Björsäter bilda Skärkinds kontrakt. Häradets areal: 35,251 ha; kontraktets: 47,133 ha.

Som härad nämnes Skierkind första gången 1335, och i äldsta tider hölls ting inom orten vid det "domarsäte" som är beläget nästan i mitten av Skärkinds socken vid Hagelstad, å en plats som ända till senare tider blivit kallad dommarehagen. Ringen består av 9 stenar med en omkr. av 9,7 met. i diameter, samt är belägen å en höjd.

Ett annat domarsäte är vid Fogeltorp i Gistads socken. År 1368 var även Skurwsaeter rättom thingsstadh. Senare nämnes under långliga tider tingsstället vara vid Skärkinds kyrka, där å "tingstuvans" plats senare anlades ett fattighus.

- Mot slutet av 1600-talet, var tingshuset beläget vid Kumla gästgivaregård, där tingen hållits i äldre tider. Men 1901 förordnade Kungl. M:t. , att Hammarkinds härad med Stegeborgs skärgård och Skärkinds härad, vilka tillsammans bilda en domsaga och skola

utgöra ett tingslag med tingställe. Varpå det vid Söderköping uppfördes ett nytt tingshus för domsagan år 1902. Nämnda reglering tog sin början 1904. Skärkinds Härad har i sigillet fyra mindre stjärnor omkring en skära, som avskär två sädesax.

Ähleby 2010 / BC